

نقش سرمایه اجتماعی در توسعه پایدار محله‌ای (مطالعه موردی شهر ایذه)

نقیسه مرصوصی؛ استادیار گروه جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، دانشگاه پیام نور واحد تحصیلات تکمیلی تهران - ایران

نیلوفر آذر برزین؛ دانشجوی دکتری، گروه جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، دانشگاه پیام نور واحد تحصیلات تکمیلی تهران - ایران

تاریخ دریافت: ۱۳۹۷/۲/۱۳ تاریخ پذیرش: ۱۳۹۷/۶/۶

چکیده: گسست در ساختار فضایی محله‌های شهری و از بین رفتن هویت کالبدی آن‌ها، سبب از بین رفتن ساختار اجتماعی پیوسته میان ساکنان و کاهش ارتباطات چهره به چهره و رودرو گشته و باعث جایگزینی روابط ثانویه به جای روابط گرم و صمیمی افراد شده است. هدف پژوهش بررسی نقش سرمایه اجتماعی در توسعه پایدار محله‌ای شهر ایذه می‌باشد. روش پژوهش حاضر، توصیفی - تحلیلی بوده و ابزار اصلی پژوهش پرسشنامه محقق ساخته می‌باشد جامعه آماری پژوهش شامل محلات ۱۵ گانه شهر ایذه می‌باشد که طبق سرشماری سال ۱۳۹۰ جمعیتی بالغ بر ۱۲۲۰۱۳ نفر است. حجم نمونه از طریق فرمول کوکران ۲۵۰ نفر به دست آمده است. داده‌های گردآوری شده توسط پرسشنامه با استفاده از آزمون T در قالب نرم‌افزار SPSS 20 مورد آزمون و تجزیه و تحلیل قرار گرفته است. نتایج نشان می‌دهد وضعیت کلی سرمایه اجتماعی در سطح محله‌های شهر ایذه با سطح معناداری بالای ۰/۰۵ نشان دهنده وضعیت مطلوب می‌باشد و از نظر شهروندان دو شاخص کالبدی - زیست‌محیطی و بهداشتی - درمانی در وضعیت فرا پایداری قرار گرفته است و شهروندان از این دو سنج رضایتمندی کافی را دارند ولی دو سنج دیگر شاخص اجتماعی - فرهنگی و اقتصادی در سطح معنی‌داری قرار نگرفتند و در سطح ناپایداری قرار دارد. نتیجه کلی پژوهش حاکی از توجه بیشتر متخصصان و برنامه‌ریزان شهری و منطقه‌ای به شاخص‌های توسعه پایدار محله‌ای در سطح محلات ۱۵ گانه شهر ایذه می‌باشد.

کلمات کلیدی: سرمایه اجتماعی، توسعه پایدار، شاخص‌ها، محلات شهری، ایذه.

Role of Social Capital in Neighborhood Sustainable Development (Case Study: Izeh City)

Nafiseh Marsoosi; Assistant Professor of Geography and Urban Planning, Payam Noor University, Tehran, Iran

Niloofer Azarbarzin; PhD Student of Geography and Urban Planning, Payam Noor University, Tehran, Iran

Abstract: The breakdown in the spatial structure of urban neighborhoods and the loss of their physical identities has resulted in the disappearance of continuous social structures among residents and can decrease face-to-face communications and warm and intimate relationships among individuals. The aim of this research was to investigate the role of social capital in sustainable development in neighborhoods of the city of Izeh. In the descriptive-analytic study, data were collected using a researcher-made questionnaire. The statistical population of the study was selected from 15 neighborhoods of Izeh city, which was 122013 people according to the population census in 2011. The sample size was estimated 250 using the Cochran formula. The collected data were analyzed using T-test by the SPSS 20 software. The results showed that the general status of social capital in the neighborhoods of the city indicated the desirable status with a significant level of 0.05. In terms of citizens, two physical, environmental and health-related indicators are in a sustained status. Citizens has satisfaction about these two indicators, but socio-cultural and economic indicators were not significant at a level of instability. The finding of the study suggests that urban and regional planners should paid more attention to the indicators of sustainable development in the 15 neighborhoods of Izeh city.

Keywords: Social Capital, Sustainable Development, Indicators, Urban districts, Izeh.

نویسنده مسئول: نیلوفر آذر برزین، دانشجوی دکتری، گروه جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، دانشگاه پیام نور واحد تحصیلات تکمیلی تهران - ایران ،
n.azarbarzin@yahoo.com

۱- مقدمه

فروپاشی نظام سنتی، شرایط جدید و تغییرات اقتصادی و اجتماعی پرشتاب و سهل‌انگارانه، شالوده محله را به تزلزل و بی‌هویتی سوق داده است. شاید بعضی از شهرسازان بی‌مسئولیت با توجیحات علمی به صورتی غیر نظام‌مند به تخریب، تضعیف و نابودی محله همت گمارده‌اند و تعاملات همسایگی و اجتماعی اهالی محله را سرکوب کرده‌اند. در جامعه کنونی با تعاریف مدرن و ازهم‌گسیخته‌ای که از محله عنوان می‌شود، هیچ اصلاتی از سنت‌های ساماندهی و مدیریت شهری وجود ندارد. از این رو مدیریت شهری در صورتی می‌تواند موفق باشد که از پایین‌ترین سطح تا بالاترین سطح مدیریت کلان‌شهری، مناطق شهری، نواحی شهری و محله‌های شهری به‌عنوان لایه‌های سیاست‌گذاری و تصمیم‌گیری وجود داشته باشد. سرمایه اجتماعی محصول تعاملات اجتماعی است که هم به لحاظ کمی و هم به لحاظ کیفی در میان شبکه اجتماعی در سطح محله‌های شهری از وسعت و عمق بیشتری برخوردار است؛ زیرا حس همبستگی اجتماعی، اعتماد میان شهروندان و کنترل‌های غیررسمی که امروزه همگی در بحث‌های نظری از مؤلفه‌های سرمایه اجتماعی به شمار می‌روند، در سطح محله‌های شهری شکل می‌گیرند و انتظام می‌یابند. آنچه در سطح محله‌های شهری کمک مؤثری به ایجاد مؤلفه‌های سرمایه اجتماعی می‌کند، در حقیقت کیفیت کالبدی - فضایی این مکان‌ها است که حضور یا عدم حضور ساکنان و به تبع آن شکل‌گیری تعاملات اجتماعی را به همراه دارد. مسجد، بازارچه، پارک محله، پیاده‌رو، بخش‌هایی از خیابان، مغازه‌ها و غیره، همگی مکان‌هایی برای برقراری روابط چهره به چهره به شمار می‌روند. به عبارت دیگر، سازمان اجتماعی موجود در محله شهری، روحی است که در دل جسم محله و کالبد محله دمیده می‌شود و سایر مسائل اجتماعی، اقتصادی، فرهنگی، بهداشتی و درمانی و ... همگی حول این محور اساسی که چهارچوب محله است می‌چرخد.

تا چند دهه پیش در اغلب شهرها، محله‌ها از اعتبار و نقش و جایگاه ویژه‌ای در نظام روابط و تعاملات اجتماعی برخوردار بودند و اکثر ساکنان نیازهای خود را در محله تأمین می‌کردند. روابط چهره به چهره، احساس تعلق، روابط اجتماعی و ... از ویژگی‌های خاص این محله‌ها بود که از آن با عنوان سرمایه اجتماعی یاد می‌شود. اما در چند دهه اخیر با توجه به پدیده جهانی شدن و عصر ارتباطات جهانی ما شاهد کاهش روابط در این سطح هستیم (ربانی خوراسگانی و همکاران، ۱۳۸۸: ۲). ازهم‌گسیختگی روابط اجتماعی در شهر، شهرنشینی، کاهش همکاری و تعاون، ضعف در حمایت‌های اجتماعی جامعه‌ی محله‌ای در برنامه‌های عمران شهری، رکود و ضعف در امنیت اجتماعی و رسیدگی به امور انتظامی و حفاظت و امنیت خلاصه عدم مشارکت شهروندان در برنامه‌ریزی‌های توسعه اقتصادی و اجتماعی، در بسیاری از شهرهای ایران، به‌ویژه کلان‌شهرها موجب اتلاف سرمایه‌های مادی و معنوی و تشدید مشکلات و ناهنجاری‌های شهری گردیده است (شماعی، ۱۳۸۳: ۱۱۸).

سرمایه اجتماعی را می‌توان یکی از مشخصه‌های عمده «توسعه محلی» تلقی کرد. امروزه در مباحث نظری، میزان و نحوه تعاملات اجتماعی کنش‌گران، سرمایه اجتماعی به شمار می‌آید و یکی از مهم‌ترین موضوعات موردبررسی جامعه‌شناسان است. در دنیای مدرن، زندگی شهری با کاهش روابط اجتماعی همراه بوده است به‌نحوی که شبکه ارتباطی افراد نسبت به دوره‌های پیشین زندگی اجتماعی فرسوده‌تر به نظر می‌رسد. این مسئله موجب گسترش انزوای اجتماعی در سطح محله‌ها شده است. شهرنشینان امروز، هم چون گذشتگان خود با خویشاوندان، همسایگان، همکاران و دوستان خود روابط صمیمانه و نزدیک ندارند، به عبارتی کمیت و صد البته کیفیت روابط اجتماعی تنزل شدیدی یافته است. بنابراین کاهش روابط اجتماعی افراد و پیامدهای آن به یک مسئله اجتماعی تبدیل شده است. سرمایه اجتماعی مانند منبعی، ریشه در ساختار اجتماعی دارد (ملاحسنی، ۱۳۸۳: ۳۲۸). در مجموع

بازمی‌گردد (تاج‌بخش، ۱۳۸۴: ۵۳۴). او در مقاله‌ای که در سال ۱۹۱۶ در مورد اهمیت مشارکت در تقویت حاصل کار مدرسه منتشر کرد، سرمایه اجتماعی را شامل دارایی‌هایی می‌داند که در زندگی روزانه افراد بسیار مهم هستند، مانند حسن تفاهم، رفاقت، احساس همدردی و روابط اجتماعی در بین افراد و خانواده‌هایی که یک واحد اجتماعی را تشکیل می‌دهند. وی آن‌ها را با عناوینی چون، حسن نیت، کمک هزینه، همدردی متقابل رشته‌های اجتماعی در میان گروهی از افراد و خانواده که یک واحد اجتماعی را تشکیل می‌دادند، بکار برد (Hanifan, 1916: 130). پس از نیم‌قرن تأخیر، جین جاکوب در سال ۱۹۶۵، بار دیگر اصطلاح سرمایه اجتماعی را نخستین بار در اثر کلاسیک خود با عنوان مرگ و زندگی در شهرهای بزرگ آمریکا بکار برد و در آن اثر توضیح داده است که شبکه‌های اجتماعی فشرده در محدوده‌های حومه قدیمی و مختلط شهری، شکلی از سرمایه اجتماعی را تشکیل می‌دهند و در ارتباط با حفظ نظافت، عدم وجود جرم و جنایت خیابانی و دیگر تصمیمات در مورد بهبود کیفیت زندگی، در مقایسه نهادهای رسمی مانند نیروهای حفاظتی پلیس، مسئولیت بیشتری از خود نشان می‌دهند. در اثر او، سرمایه اجتماعی برای اولین بار وارد برنامه‌ریزی شهری شد و مفهوم سرمایه اجتماعی را در ارتباط با مباحث فضایی - کالبدی شهر و محلات شهری مطرح نمود (شریفیان ثانی، ۱۳۸۰: ۱۱).

اصل وجودی سرمایه اجتماعی، راه‌حلی برای مشکلات اجتماعی گوناگون مانند، فقر، جرم و جنایت، اقتصاد عقب‌مانده و حکومت کم‌بازده به شمار می‌رود (توکلی و تاجبخش، ۱۳۸۷: ۱۴۵). در واقع، سرمایه اجتماعی یکی از عوامل اجتماعی مطرح شده است که می‌تواند توضیح دهد که چرا کارایی توسعه در سراسر ملت‌ها و جوامع متفاوت است. برای مثال پاتنام (۱۹۹۳) استدلال کرد که نتایج متفاوت توسعه در مناطق مختلف ایتالیا، به‌طور عمده به تفاوت در سطح سرمایه اجتماعی مناطق بستگی دارد. همچنین تعدادی از

یکی از بسترهای شبکه‌ای که سرمایه اجتماعی می‌تواند در آن تحقق عینی پیدا کند، اجتماع محله‌ای می‌باشد و به عبارتی اجتماع محله‌ای همان سرمایه اجتماعی می‌باشد که در کالبد فضای مشخص و محدوده مکانی، تعیین می‌یابد و به شکل مدرن خود (یعنی آگاهانه، انتخابی، داوطلبانه و پایدار) به فعلیت می‌رسد و وجود سطحی از تمامی ابعاد سرمایه اجتماعی (اعم از اعتماد، هنجار، انسجام، مشارکت) برای تشکیل اجتماع محله‌ای لازم و ضروری می‌نماید (زند رضوی، ۱۳۸۸: ۱۰). هدف پژوهش حاضر نقش سرمایه اجتماعی در توسعه پایدار محله‌ای شهر ایزه می‌باشد که در این پژوهش به دنبال پاسخ به سه سوال زیر می‌باشد؟

- ۱- وضعیت مؤلفه‌های سرمایه اجتماعی در محلات شهر ایزه از نظر شهروندان چگونه است؟
- ۲- اولویت بندی مؤلفه‌های توسعه پایدار در محلات شهر ایزه از نظر شهروندان چگونه است؟

۲- مبانی نظری تحقیق

مفهوم سرمایه اجتماعی به یکی از بحث‌انگیزترین و جنجالی‌ترین مفاهیم علوم اجتماعی و پژوهش‌های توسعه تبدیل شده است و حجم ادبیات دانشگاهی و سیاسی مرتبط با آن، به شدت رو به افزایش است (تاج‌بخش و اسدی کیا، ۱۳۸۲: ۱۱-۱۲). هر یک از دانشمندان از منظری خاص به مقوله سنجش سرمایه اجتماعی پرداخته‌اند. سوابق و پیشینه مفهوم سرمایه اجتماعی در آرای اندیشمندان متأخر و کلاسیک چون؛ لان وینتر، کارل ماکس، جورج زیمل، امیل دورکیم، تالکوت پارسونز، ماکس وبر، فرانسویس فوکویاما، گلن لوری، ایوان لایت، جیمز کلن، رابرت پاتنام، پیر بوردیو، کریشنا، دوتوکویل، داگلاس نورث، گری بکر، اولسون و دنیس مولر نشان می‌دهد هر یک از منظری به سرمایه اجتماعی پرداخته‌اند. اما به‌طور کلی بر آنچه وفاق نسبی وجود دارد، این است که استفاده از این واژه در معنایی که امروزه با آن سروکار داریم به سال ۱۹۱۶ و به نوشته‌های «لیداجی هانیفان» سرپرست وقت مدارس ویرجینیای غربی در آمریکا

درآمد خانوارها می‌شود. گروتارت (۱۹۹۹) در مطالعه‌ای در خصوص سرمایه اجتماعی و رابط آن با رفاه خانوادگی و فقر شهری انواع تشکله‌ها و انجمن‌ها تحقیقی انجام داده است که نشان می‌دهد، سرمایه اجتماعی می‌تواند تأثیرات مثبتی بر وضع رفاهی و معیشتی خانواده داشته باشد (موسوی، ۱۳۸۵: ۳). جدول زیر تعاریف سرمایه اجتماعی از دیدگاه صاحب نظران بیان شده است.

مطالعات نیز وجود دارد که در سطح خرد انجام شده و ارتباط بین سرمایه اجتماعی و درآمد خانوار را بررسی کرده است. برای مثال، نارایان و پریچست (۱۹۹۹) در مطالعه خود به این نتیجه رسیدند که سرمایه اجتماعی در میان خانوارهای مناطق روستایی تانزانیا یکی از عوامل مهم در افزایش درآمد خانوارها است. در مطالعه دیگری که یوسف (۲۰۰۸) در نیجریه انجام داد، دریافت که سرمایه اجتماعی باعث افزایش

جدول (۱): تعاریف سرمایه اجتماعی از دیدگاه صاحب نظران

صاحب نظران	تعاریف سرمایه اجتماعی	منبع
رابرت پاتنام	پاتنام سرمایه اجتماعی را مجموعه‌ای از مفاهیمی مانند: اعتماد، هنجارها و شبکه‌ها می‌داند که موجب ایجاد ارتباط و مشارکت بهینه اعضای اجتماع شده و در نهایت، منافع متقابل آن‌ها را تأمین خواهد کرد. از نظر وی اعتماد و ارتباط متقابل اعضا در شبکه به‌عنوان منبعی هستند که در کنش‌های اعضای جامعه موجود است.	(پاتنام، ۱۳۸۰: ۲۲۵)
پیتر بورديو	از نظر بورديو، سرمایه اجتماعی حاصل جمع منابع بالقوه و بالفعلی است که نتیجه مالکیت شبکه بادوامی از روابط نهادی شده بین افراد، و به عبارت ساده‌تر عضویت در یک گروه است. البته سرمایه اجتماعی مستلزم شرایطی به‌مراتب بیش از وجود صرف شبکه پیوندها می‌باشد. در واقع، پیوندهای شبکه‌ای باید از نوع خاصی باشند، یعنی مثبت و مبتنی بر اعتماد.	(پورجعفر، ۱۹: ۱۳۸۸)
سازمان توسعه	سازمان توسعه و همکاری‌های اقتصادی، سرمایه اجتماعی را شبکه‌هایی می‌داند که با هنجارها و ارزش‌ها و فهم مشترک سبب تسهیل همکاری در درون و میان گروه‌ها می‌شود. پاتنام جوهره اصلی این مفهوم را شبکه‌های باارزش می‌داند.	(OECD, 2005: 45)

۱- مفهوم محله شهری

تابع تجانس اجتماعی ساکنان آن است. همسانی و شباهت در نوع زندگی موجب شناسایی متقابل افراد و احساس تعلق به گروه معینی می‌گردد (توسلی، ۱۳۷۹: ۱۱۱-۱۱۲). رابرت پارک (۱۹۲۶)، یک محله را به‌عنوان یک شبکه اجتماعی تعریف می‌کند. به اعتقاد او، محله یک هویت اجتماعی مکانی است؛ قلمروی که دارای محدودیت‌های مشخص شناخته‌شده توسط ساکنان آن است، در چنین قلمروی تقابل رسمی و شناخت همسایگی رخ می‌دهد، کاربری روزانه خدمات محله توسط ساکنان و آگاهی آنان در مورد تصویر محله به‌عنوان بخشی از هویت اجتماعی آن‌ها نیز به وابستگی میان مکان و فضا اشاره دارد. محله‌ها همچنین بر شرایط گوناگون اجتماعی، اقتصادی، تاریخی و بوم‌شناختی تأثیر دارد (قاسمی و نگینی، ۱۳۸۹: ۱۲۲).

چندوجهی بودن مفهوم محله متخصصین علوم مختلف را بر آن داشته تا هر یک بر اساس تخصص خود نظرات خود را ابراز دارند: در اوایل قرن بیستم رابرت پارک و ارنست برگس محله را یک واحد اجتماعی و اکولوژیکی قابل‌برنامه‌ریزی تعریف نمودند (Randolph, 1984: 5). از جانی کلر محله را مکانی با مرزهای فیزیکی و عادی (Keller, 1968: 89) و موریس و هس محله را از اجتماع مکان و مردم با حس مشترک در یک محدوده‌ای که به سهولت برای مردم قابل تردد باشد معرفی نمودند (Morris & Hess, 1975: 5). به اعتقاد توسلی، محله یک اجتماع کوچک طبیعی است که برای برقرار شدن روابط اجتماعی، محیط بسیار مساعدی را به وجود آورده است. خصوصیات هر محله برحسب سطح زندگی اقتصادی و اجتماعی و فرهنگی کم‌وبیش صورت و شکل دقیقی به خود می‌گیرد. به اعتقاد او، قدرت هر محله

1. Urban neighborhood

برنامه‌ریزی شهری و توسعه پایدار محله‌ای

در جریان گذر از مفهوم سنتی برنامه‌ریزی شهری مفاهیم جدیدی شکل گرفته که ماهیتاً از تبار علمی چون جامعه‌شناسی و حتی روان‌شناسی هستند و بدین سان زایش معنی میان رشته‌ای برنامه‌ریزی شهری را سبب گردیدند.

اکنون دیگر وظیفه‌ی برنامه‌ریز شهر در تلاش برای پاسخ‌گویی به نیازها و خواسته‌های کالبدی - کارکردی شهروندان خلاصه نمی‌شود، بلکه با طرح مفاهیم کیفیت زندگی، رفاه اجتماعی، عدالت اجتماعی، برنامه‌ریز شهر مسئول پاسخ‌گویی به نیازهای روانی - محیطی، اجتماعی و اقتصادی شهروندان از قبیل رضایت، شادمانی، مسکن و کیفیت نیز می‌باشد (موسوی، ۱۳۸۵: ۸۷). توجه به این نیازها در سطح کلان و شهر مقیاس کاری بس دشوار و هزینه‌بر و حتی تا حدودی غیرممکن و شعاری ست. لذا باید در مقیاس کوچک‌تر و محسوس‌تر به این نیازها پرداخت. این رویکرد نوین، محله‌های شهری را بهترین مقیاس اعمال مفاهیم جدید برنامه‌ریزی شهری می‌داند (موسوی، ۱۳۸۵: ۸۸). برای بدین ترتیب به کارگیری محله در نظام طراحی و برنامه‌ریزی شهری برای تبدیل شدن آن‌ها به عنصری جدایی‌ناپذیر در ساختار شهری الزامی است. (همان منبع: ۸۸).

۲-۲- پیشینه پژوهش:

بررسی مطالعات پیشین در این حوزه نشان می‌دهد که در سال‌های اخیر، پژوهش‌هایی در داخل و خارج از کشور به مساله سرمایه اجتماعی و توسعه پایدار محلی و اثرات آن پرداخته‌اند.

• کروتر و لزین^۱ (۱۹۹۸)، در مطالعه خود با عنوان "اندازه‌گیری سرمایه اجتماعی در جوامع کوچک" نشان دادند که سرمایه اجتماعی به عنوان فرآیندهای ویژه‌ای در میان مردم و سازمان‌هایی تعریف شده است که به‌طور مشارکتی و در فضایی از اعتماد باهم همکاری داشته و به دستیابی به یک منفعت اجتماعی متقابل منجر خواهد شد. به اعتقاد آن‌ها

تئوری سرمایه اجتماعی به‌طور مشخص در چهار مفهوم نشان داده شده است: اعتماد، تشریک‌مساعی، التزام، تعهد مدنی و عمل متقابل.

• کروزر و همکارانش^۲ (۲۰۰۶)، در بررسی تعیین مؤلفه‌های سرمایه اجتماعی اثرگذار بر عملکرد شرکت‌های آمریکایی، سرمایه‌شناختی (آگاهی اجتماعی)، مشارکت اجتماعی، انسجام اجتماعی و افزایش تعاملات اجتماعی را بر بهبود عملکرد (بهبود درآمد، کیفیت فعالیت و ارائه محصول و پیچیدگی کار) شرکت‌ها اثربخش معرفی کرده است. علاوه بر این، پژوهشگران پیشنهاد کردند که روابط و تعاملات اجتماعی اثرگذار بایستی متناسب با عملکرد مورد انتظار شرکت‌ها تنظیم شوند.

• مقیمی (۱۳۹۲)، در پایان‌نامه کارشناسی ارشد خود تحت عنوان نقش سرمایه اجتماعی در توسعه پایدار محله‌های شهری (مطالعه موردی: محله‌های رفیش آباد و نهضت آباد شهر اهواز) اظهار می‌دارد که نقش سرمایه اجتماعی و ارتباط مستقیم آن با توسعه‌ی پایدار محله‌ای، یکی از ابزارهای مهم توسعه همه‌جانبه شهرها و در مرحله بعدی توسعه پایدار محله‌های شهری است. این پژوهش به بررسی رابطه مؤلفه‌های سرمایه اجتماعی و توسعه‌ی پایدار محله‌ای در محله‌های نهضت آباد و رفیش آباد در شهر اهواز می‌پردازد که در آن به مفاهیم اجتماعی موجود در محله‌های مورد مطالعه و بررسی و هدایت آن‌ها جهت توسعه پایدار محله‌ای و رسیدن به منزلت واقعی ساکنان به عنوان اصلی‌ترین سرمایه‌های اجتماعی، فرهنگی و اقتصادی از طریق تعاملات اجتماعی و مشارکت‌های مدنی و پیشبرد اهداف توسعه پایدار محله‌ای می‌باشد. نتایج حاصله گویای وجود همبستگی‌های معنی‌دار میان توسعه پایدار محله‌ای و سرمایه اجتماعی در محله‌ی نهضت آباد است. همچنین رابطه مثبت و مستقیمی میان میزان سرمایه اجتماعی ساکنان محله‌های مورد مطالعه و توسعه پایدار محله‌ای وجود دارد.

1. Kreuter & Lezin

2. Krause, D.R., R.B. Handfield & B.T. Beverly

(۴) می‌باشد. این شاخص‌ها شامل: اعتماد اجتماعی، انسجام اجتماعی، مشارکت اجتماعی و آگاهی اجتماعی می‌باشند، که در ادامه جهت بسط و گسترش بیشتر به تشریح این مؤلفه‌ها پرداخته می‌شود. علاوه بر این لازم به ذکر است از آن جایی که عنوان پژوهش حاضر بررسی نقش مؤلفه‌های سرمایه اجتماعی در توسعه پایدار محله‌ای می‌باشد لازم بود تا یک مجموعه دیگر از شاخص‌ها تحت عنوان شاخص‌های توسعه پایدار محله‌ای نیز در این پژوهش آورده شود تا در این صورت بتوان ارتباط بین مؤلفه‌های سرمایه اجتماعی با توسعه پایدار محله‌ای برقرار نمود. بر این اساس برخی از شاخص‌های منتخب توسعه پایدار محله‌ای نیز بر اساس منابع مختلف در جدول (۲) نشان داده شده است.

۴- محدوده مورد مطالعه:

شهرستان ایذه با پهنه‌ای حدود ۲۳۲۹/۱ کیلومتر مربع، در دشتی بیضی شکل واقع شده است که در شمال شرقی استان خوزستان قرار دارد. شهرستان ایذه بین استان چهارمحال و بختیاری و استان کهگیلویه و بویراحمد و شهرستان‌های مسجد سلیمان و باغملک قرار دارد. دارای سه بخش دهدز، مرکزی و سوسن و دارای ده دهستان است. شهر ایذه، مرکز شهرستان ایذه و بزرگترین شهر شهرستان می‌باشد. شهر ایذه مرکز سیاسی شهرستان ایذه با مختصات جغرافیایی ۴۹ درجه و ۵۲ دقیق طول شرقی و ۳۱ درجه و ۵۰ دقیقه عرض شمالی در شمال شرقی استان خوزستان قرار گرفته است.

در زمینه ویژگی‌های جمعیتی و رشد فیزیکی شهر ایذه، از جمله شهرهایی است که رشد فزاینده و سریع جمعیتی را تجربه کرده است. این شهر در یک دوره ۵۳ ساله، جمعیت آن ۵۹/۸ برابر و در سال ۱۳۹۰ جمعیت آن ۱۲۲۰۱۳ نفر (مرکز آمار ایران، ۱۳۹۰) و مساحت آن به ۱۷۳۳ رسیده است.

• جوادزاد اقدام و علوی (۱۳۹۵)، در پژوهشی تحت عنوان تحلیل تطبیقی نقش سرمایه اجتماعی در پایداری محله‌ای در بافت‌های فرسوده و جدید (نمونه موردی: محلات نارمک و یوسف‌آباد) که جهت تجزیه و تحلیل داده‌های تحقیق از آزمون آماری ضریب همبستگی پیرسن و رگرسیون برای آزمون فرضیات تحقیق استفاده شده است. نتایج تحقیق بیانگر آن است که رابطه‌ای مستقیم و معناداری بین متغیر سرمایه اجتماعی و پایداری محله‌ای وجود دارد.

۳- روش شناسی تحقیق؛

پژوهش حاضر از لحاظ هدف کاربردی و باتوجه به ماهیت موضوع و مؤلفه‌های مورد بررسی، رویکرد حاکم بر فرآیند پژوهش، ترکیبی از روش‌های «توصیفی- تحلیلی» است. جمع‌آوری اطلاعات و داده‌ها به دو صورت «اسنادی و پیمایشی» انجام پذیرفته است. جامعه آماری پژوهش شامل کلیه ساکنان شهر ایذه است. با توجه به وسعت جامعه آماری و عدم امکان دسترسی به تمامی اعضای جامعه از روش نمونه‌گیری برای گردآوری اطلاعات استفاده گردید. حجم نمونه بر اساس فرمول کوکران^۱ (حافظ نیا، ۱۳۸۰: ۱۱۷) حجم جامعه آماری ۲۵۰ نفر از شهروندان شهر ایذه می‌باشد. با توجه به اینکه که شاخص‌های ذهنی در مقایسه با شاخص‌های عینی بازخوردهای ارزشمندی را برای برنامه ریزان و سیاستگذاران فراهم می‌کنند، لذا شاخص‌های ذهنی برای اهداف برنامه ریزی و سیاستگذاری نسبت به شاخص‌های عینی ارجح است (Das, 2008: 298).

شاخص‌ها و متغیرهای مورد نظر این پژوهش بر مبنای مجموعه مطالعات انجام شده و همچنین بر مبنای پیشینه و مبانی نظری موضوع استخراج شده‌اند. همان طور که پیشتر نیز در بخش مبانی نظری ذکر گردید شاخص‌های سرمایه اجتماعی بر اساس منابع و مطالعات مختلف انجام شده در دسته بندی‌های مختلفی قرار می‌گیرد. در این پژوهش نیز دسته‌بندی و شاخص‌های در نظر گرفته شده به صورت جدول

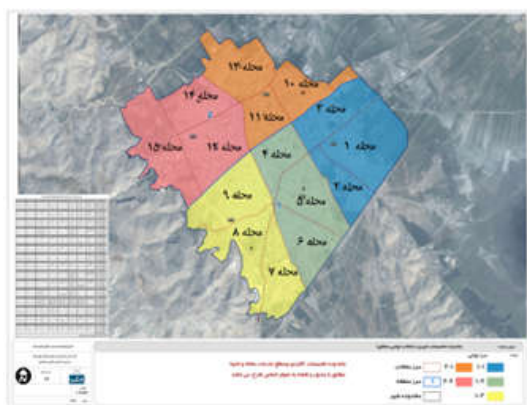
جدول (۲): مؤلفه‌های سرمایه اجتماعی بکار رفته در پژوهش

متغیرهای سرمایه اجتماعی	گروه‌ها
اعتماد اجتماعی	اعتماد به همسایه، اعتماد به مردم محله، اعتماد به کسبه محله، اعتماد به نهادها، ادارات و مؤسسات موجود در سطح محله.
انسجام اجتماعی	روابط همسایگی، شرکت در گروه‌های شورایی محله، شرکت در جشن‌ها و اعیاد محله، شرکت در مراسم مذهبی محله.
مشارکت اجتماعی	مشارکت اجتماعی در بهبود وضعیت محله، شرکت در کارهای گروهی مربوط به پاکیزگی محله و حضور در تصمیم‌گیری‌های محله، عضویت در انجمن خیریه محله.
آگاهی اجتماعی	سطح سواد و آگاهی ساکنان محله، آگاهی‌رسانی شهرداری به ساکنین در باب مسائل مربوط به محله، آگاهی از اتفاقات محله.

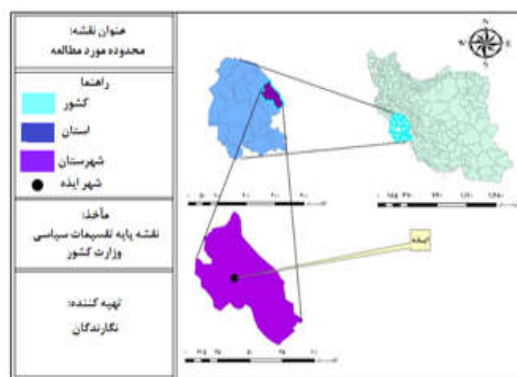
جدول (۳): شاخص‌های توسعه پایدار محله‌ای بکار رفته در پژوهش

متغیرهای توسعه پایدار محله‌ای	گروه‌ها
زیست‌محیطی - کالبدی	فضای سبز موجود در محله، آلودگی هوا، آلودگی صوتی، دسترسی به وسایل حمل‌ونقل عمومی، وضعیت تردد خودروها، مصونیت از رفت‌وآمد خودروها، عرض پیاده‌روها، عرض پیاده‌روها، امکانات تفریحی جهت گذران اوقات فراغت بزرگسالان در محله، دسترسی به مدارس و مراکز آموزشی، کانون‌های رشد و پرورش فکری کودکان، امکانات جهت بازی کودکان، دسترسی به امکانات ورزشی، میزان دسترسی برای خرید آسان مایحتاج روزانه در محله، نمای ساختمان‌ها در محله وضعیت کانال‌های دفع آب‌های سطحی، دسترسی به مسجد در سطح محله، میزان فضاهای خالی و بدون استفاده در محله، وضعیت نور و روشنایی محله.
بهداشتی - درمانی	پاکیزگی و نظافت در محله، پاک‌سازی زباله‌ها و بازیافت آن‌ها، دسترسی مراکز خدمات بهداشتی - درمانی در محله، دسترسی تمام منازل مسکونی به آب آشامیدنی سالم، اجرای برنامه‌ها کارگاه‌هایی در حوزه آموزش سلامت و امور بهداشتی در سطح محله.
اجتماعی - فرهنگی	احساس تعلق خاطر به محله، تمایل به ادامه زندگی در محله کنونی، احساس امنیت در سطح محله، سطح وقوع جرائم مختلف در سطح محله، وجود کتابخانه و مراکز فرهنگی در سطح محله.
اقتصادی	رضایت از نحوه پرداخت بهای خدمات دولتی (آب، برق، گاز، تلفن و ...) در محله، رضایت نحوه توزیع بانک‌ها و مؤسسات مالی و اعتباری در محله، وضعیت قیمت زمین، مسکن و هزینه زیرساخت‌ها در محله، وضعیت تأمین نیازهای روزمره در سطح محله شما برای ساکنان (قدرت خرید ساکنان).

منبع: مطالعات نگارندگان

شکل (۲): محلات ۱۵ گانه شهر ایذه

شکل (۱): نقشه محدوده مورد مطالعه

۵- یافته‌های پژوهش

نتایج آمار توصیفی: در میان پرسشنامه‌های که بین شهروندان توزیع شده، جنسیت ۷۳/۳ درصد از پاسخ‌دهندگان مرد و ۲۶/۷ درصد زن می‌باشد. از نظر سطح تحصیلات ۵۸ درصد دیپلم و فوق دیپلم و ۲۴ درصد لیسانس، ۱۸ درصد فوق لیسانس و از نظر سن ۶۴/۶ درصد بین ۲۰ تا ۳۵ سال، ۲۳/۷ درصد ۳۵-۵۰ سال و ۱۱/۷ درصد بالای ۵۰ سال می‌باشند.

نتایج آمار استنباطی:

جهت ارزیابی میزان اولویت بررسی و مقایسه تطبیقی شاخص‌های مؤثر سرمایه اجتماعی و شاخص‌های مؤثر توسعه پایدار محله‌ای در سطح محله‌های شهری (نمونه موردی محلات ۱۵ گانه شهر ایزده) در شهر ایزده بر مبنای نظرات ۲۵۰ نفر از شهروندان ساکن شهر ایزده با استفاده از آزمون آماری T در قالب نرم افزار SPSS به تحلیل پرداخته شده است. در این مرحله ابتدا به بررسی و مقایسه تطبیقی مؤلفه‌های سرمایه اجتماعی و بررسی و مقایسه تطبیقی شاخص‌های مؤثر در توسعه پایدار محله‌ای در محلات مورد مطالعه هر کدام بصورت جداگانه که بر حسب میزان میانگین، انحراف از معیار، و انحراف

از میانگین به دست آمده مورد تحلیل و ارزیابی قرار گرفته است که در جداول (۴) تا (۱۲) نشان داده شده است.

بررسی مؤلفه‌های سرمایه اجتماعی در محلات مورد مطالعه

به منظور سنجش سطح سرمایه اجتماعی در محله‌های شهر ایزده، این شاخص به وسیله مؤلفه‌های اعتماد اجتماعی، انسجام اجتماعی، مشارکت اجتماعی و آگاهی اجتماعی مورد بررسی و ارزیابی قرار گرفت. به منظور تحلیل و ارزیابی اطلاعات گردآوری، از آزمون T تک نمونه‌ای استفاده گردید. این آزمون قادر است که میزان تفاوت اطلاعات گردآوری شده از یک مقدار خاص را نشان داده و معنی‌دار بودن یا نبودن اختلافات مشاهده شده را نشان دهد. در بیشتر موارد از این آزمون برای سنجش معنی‌داری تفاوت میانگین نمونه از میانگین جامعه استفاده می‌شود. از آنجاکه در پژوهش حاضر متغیرهای مورد ارزیابی، به صورت گویه‌های پنج طیفی لیکرت تنظیم شده است، در نتیجه عدد ۳ می‌تواند به عنوان حد متوسط در نظر گرفته شود، هرچه میانگین مشارکت پرسش شوندگان از این مقدار کمتر باشد، نشان از ناپایداری و هرچه از این میزان بیشتر باشد، نشان از پایداری آنان در شاخص‌های مورد بررسی است.

۱- مؤلفه اعتماد اجتماعی

جدول (۴): شناسایی وضعیت سرمایه اجتماعی از لحاظ شاخص اعتماد اجتماعی

سنجه‌ها	شناسایی وضعیت سرمایه اجتماعی از لحاظ شاخص اعتماد اجتماعی							
	Test Value = 3							
	مقدار T	میانگین	درجه آزادی	سطح معناداری (sig)	اختلاف میانگین	سطح اطمینان ۹۵ درصد		رتبه
حد بالا						حد پایین		
اعتماد به همسایه	۰/۸۹۲	۲/۸۰۶۵	۲۴۹	۰/۶۹۸	۰/۱۱۷۴۹	-۰/۰۹	۰/۱۳	۲
اعتماد به مردم محله	۰/۷۴۳	۲/۰۶۳۵	۲۴۹	۰/۸۲۴	۰/۱۲۲۱۳	-۰/۰۹	۰/۱۳	۳
اعتماد به کسبه محله	۰/۴۹۶	۲/۴۵۱۶	۲۴۹	۰/۴۱۷	۰/۱۷۲۵۱	-۰/۰۶	۰/۱۷	۴
اعتماد به نهادهای، ادارات و مؤسسات موجود در سطح محله	۱/۰۲۵	۳/۲۴۵۴	۲۴۹	۰/۲۸۳	۰/۱۸۰۱۸	-۰/۰۳	۰/۱۶	۱

مذهبی محله می‌باشد. تحلیل اطلاعات جمع‌آوری شده نشان می‌دهد که میزان رضایتمندی مردم محله‌ها از متغیرهای روابط همسایگی، گروه‌های شورایاری محله به دلیل اینکه مقدار خطای آلفا (Sig) آزمون T برابر با ۰/۵۳۲ است و میزان خطای قابل قبول برای آزمون از ۰/۰۵ بیشتر است، در نتیجه می‌توان استدلال کرد که تفاوت میزان رضایت مشاهده شده برای این سنجه روابط همسایگی با حد متوسط رضایتمندی معنادار نمی‌باشد؛ ولی میزان (Sig) آزمون T برای متغیر گروه‌های شورایاری محله برابر با ۰/۰۰۰ و شرکت در جشن‌ها و مراسم مذهبی محله برابر با ۰/۰۰۴ و کمتر از مقدار خطای آلفا (۰/۰۵) محاسبه شده است، که در نتیجه می‌توان استدلال کرد که تفاوت میزان رضایت اعلام شده برای این سنجه با حد متوسط رضایتمندی به حدی است که در سطح اطمینان بالای ۹۵ درصد معنی دار است.

تحلیل میزان مقدار ویژه و پراکنش اولیه نظرات شهروندان برای ارزیابی میزان اولویت متغیرهای مربوط به شاخص تغییرات مؤلفه اعتماد اجتماعی در راستای دستیابی به سرمایه اجتماعی نشان می‌دهد که متغیرهایی چون اعتماد به نهادها، ادارات و مؤسسات موجود در سطح محله با میزان مقدار ویژه ۳/۲۴ و اعتماد به همسایه با میزان مقدار ویژه ۲/۸۰۶۵ و اعتماد به مردم محله با میزان مقدار ویژه از اولویت‌های مهم تغییرات اعتماد اجتماعی در راستای دستیابی به سرمایه اجتماعی از دیدگاه شهروندان می‌باشد. این نتایج اولیه حکایت از بسترسازی شرایط برای تغییر و آشنایی اعتماد نهادها، ادارات و مؤسسات موجود در سطح محله در راستای طرح ریزی برای سرمایه اجتماعی می‌باشد.

۲- مؤلفه انسجام اجتماعی

انسجام اجتماعی نیز شامل سه گویه روابط همسایگی، گروه‌های شورایاری محله و شرکت در جشن‌ها و مراسم

جدول (۵): شناسایی وضعیت سرمایه اجتماعی از لحاظ شاخص انسجام اجتماعی

سنجه‌ها	شناسایی وضعیت سرمایه اجتماعی از لحاظ شاخص انسجام اجتماعی							
	Test Value = 3							
	مقدار T	میانگین	درجه آزادی	سطح معناداری (sig)	اختلاف میانگین	سطح اطمینان ۹۵ درصد		رتبه
حد بالا						حد پایین		
روابط همسایگی	۰/۵۲۸	۱/۰۹۶۸	۲۴۹	۰/۵۳۲	۰/۱۳۶۸۹	-۰/۰۸	۰/۱۴	۳
گروه‌های شورایاری محله	۲/۸۹۱	۲/۷۱۰۲	۲۴۹	۰/۰۰۰	۰/۱۱۴۸۳	۰/۰۵	۰/۲۸	۱
شرکت در جشن‌ها و مراسم مذهبی محله	۰/۹۸۹	۱/۸۰۰۳	۲۴۹	۰/۰۴۲	۰/۱۲۰۰۲	-۰/۰۷	۰/۱۵	۲

۳- مؤلفه مشارکت اجتماعی

به منظور سنجش مؤلفه مشارکت اجتماعی از سری سنجه‌های مشارکت در بهبود وضعیت محله، شرکت در کارهای گروهی مربوط به پاکیزگی محله، مشارکت و حضور در تصمیم‌گیری‌های محله و عضویت در انجمن خیریه محله استفاده گردیده است. با توجه به این که میزان (sig) به دست آمده از آزمون T برای شرکت در کارهای گروهی مربوط به پاکیزگی محله، مشارکت و حضور در تصمیم‌گیری‌ها و

نتایج جدول بالا حاکی از این است که سنجه روابط همسایگی دارای ضعف می‌باشد و نیازمند توجه بیشتر شهروندان می‌باشد همچنین سنجه گروه‌های شورایاری محله با سطح معناداری ۰/۰۰۰ دارای اولویت بیشتری نسبت به دیگر سنجه‌ها می‌باشند همچنین سنجه شرکت در جشن‌ها و مراسم مذهبی محله نیز دارای سطح معناداری است و در رتبه دوم قرار دارد.

عضویت در انجمن خیریه بیشتر از خطای آلفا یعنی ۰/۰۵ است و می‌توان استدلال کرد که اختلافات مشاهده شده از دیدگاه مردم قابل قبول نیست ولی میزان (sig) محاسبه شده از آزمون T برای سنجه مشارکت در بهبود وضعیت محله کمتر از ۰/۰۵ است، لذا می‌توان نتیجه گرفت که اختلافات مشاهده شده با رضایتمندی متوسط جامعه کاملاً معنادار است. شاخص ترکیبی نیز نشان می‌دهد که با توجه به سطح معناداری (sig) کمتر از ۰/۰۵ است و نتیجه میانگین مشاهده شده از حد متوسط (۳) بالاتر است؛ یعنی مشارکت اجتماعی در حد مطلوب است

جدول (۶): شناسایی وضعیت سرمایه اجتماعی از لحاظ شاخص مشارکت اجتماعی

سنجه‌ها	شناسایی وضعیت سرمایه اجتماعی از لحاظ شاخص مشارکت اجتماعی							
	Test Value = 3							
	مقدار T	میانگین	درجه آزادی	سطح معناداری (sig)	اختلاف میانگین	سطح اطمینان ۹۵ درصد		T ₃
حد بالا						حد پایین		
مشارکت در بهبود وضعیت محله	۷/۴۳۳	۳/۴۲	۲۴۹	۰/۰۰۰	۰/۳۷۹	۰/۲۸	۰/۴۸	۱
شرکت در کارهای گروهی مربوط به پاکیزگی محله	-۰/۰۴۱	۲/۹۸	۲۴۹	۰/۹۶۷	-۰/۰۰۲	-۰/۱۱	۰/۱۱	۲
مشارکت و حضور در تصمیم گیری‌های محله	-۰/۴۷۵	۲/۳۷	۲۴۹	۰/۶۳۵	-۰/۰۲۶	-۰/۱۳	۰/۰۸	۴
عضویت در انجمن خیریه محله	-۰/۴۰۹	۲/۴۲	۲۴۹	۰/۶۸۳	-۰/۰۲۴	-۰/۱۴	۰/۰۹	۳

آگاهی ساکنان محله، آگاهی‌رسانی شهرداری‌ها به ساکنان محله درباره مسائل مربوط به محله، آگاهی از اتفاقات محله گیری‌های محله؛ سنجی آگاهی از اتفاقات محله با توجه به سطح معناداری (sig)، ۰/۰۰۱ معنادار است ولی چون میانگین مشاهده شده از حد متوسط (۳) پایین تر است نشان‌دهنده عدم مطلوبیت این سنجه است. در نتیجه سنجه‌های آگاهی از اتفاقات محله مورد مطالعه از مطلوبیت برخوردار نیستند.

نتایج جدول بالا حاکی از آن است که سنجه مشارکت در بهبود وضعیت محله با سطح معناداری ۰/۰۰۰ دارای اولویت بیشتری نسبت به دیگر سنجه‌ها می‌باشند و سه سنجه دیگر اختلاف فاحشی با این سنجه دارند و از نظر شهروندان ساکن شهر ایزده این سه سنجه نیازمند توجه متخصصان و برنامه ریزان شهری و منطقه‌ای می‌باشد.

۴- مؤلفه آگاهی اجتماعی

همان‌طور که در جدول (۷) نیز قابل مشاهده است، ساکنین محله‌ها از مجموع سه سنجه مورد ارزیابی، سطح سواد و

جدول (۷): شناسایی وضعیت سرمایه اجتماعی از لحاظ شاخص آگاهی اجتماعی

سنجه‌ها	شناسایی وضعیت سرمایه اجتماعی از لحاظ شاخص آگاهی اجتماعی							
	Test Value = 3							
	مقدار T	میانگین	درجه آزادی	سطح معناداری (sig)	اختلاف میانگین	سطح اطمینان ۹۵ درصد		T ₃
حد بالا						حد پایین		
سطح سواد و آگاهی ساکنان محله	۰/۷۷۷	۳/۰۰	۲۴۹	۰/۳۲۸	۰/۰۴۵	-۰/۰۷	۰/۱۶	
آگاهی‌رسانی شهرداری‌ها به ساکنان محله درباره مسائل مربوط به محله	-۲/۳۲۵	۲/۹۸	۲۴۹	۰/۵۴۳	-۰/۱۳۲	-۰/۲۴	-۰/۰۲	
آگاهی از اتفاقات محله	-۱/۰۱۷	۲/۷۳	۲۴۹	۰/۰۰۱	-۰/۰۵۲	-۰/۱۵	۰/۰۵	

در جدول (۸) نیز وضعیت کلی سرمایه اجتماعی در سطح محله‌های شهر ایزده با آزمون T تک نمونه‌ای استفاده شد و نتایج نشان می‌دهد چون میزان سطح معناداری (Sig) بیشتر از ۰/۰۵ یعنی برابر با ۰/۰۶۳ می‌باشد؛ در نتیجه میانگین مشاهده شده حول میانگین (۳) می‌باشد؛ در نتیجه وضعیت سرمایه اجتماعی در محلات مورد مطالعه تا حدی مطلوب می‌باشد.

جدول (۸): شناسایی وضعیت کلی سرمایه اجتماعی

سنجه‌ها	شناسایی وضعیت کلی سرمایه اجتماعی					
	Test Value = 3					
	مقدار T	درجه آزادی	سطح معناداری (sig)	اختلاف میانگین	سطح اطمینان ۹۵ درصد	
حد بالا					حد پایین	
مجموع شاخص‌های سرمایه اجتماعی	۱/۹۰۳	۲۴۹	۰/۰۶۳	۰/۰۴۶۱۰	-۰/۰۰۳۱	۰/۰۷۳۵

- بررسی شاخص‌های مؤثر در توسعه پایدار

محله‌ای در محلات مورد مطالعه

مراکز خدمات بهداشتی- درمانی در محله، دسترسی تمام منازل مسکونی به آب آشامیدنی سالم و اجرای برنامه‌ها کارگاه‌هایی در حوزه آموزش سلامت و امور بهداشتی در سطح محله و شاخص اجتماعی - فرهنگی نیز با احساس تعلق خاطر به محله، تمایل به ادامه زندگی در محله کنونی، وجود مساجد و مراکز مذهبی در سطح محله، وجود کتابخانه و مراکز فرهنگی در سطح محله، احساس امنیت و سطح وقوع جرائم مختلف در سطح محله و شاخص اقتصادی با رضایت از نحوه پرداخت بهای خدمات دولتی (آب، برق، گاز، تلفن و ...) در محله خود، رضایت نحوه توزیع بانک‌ها و مؤسسات مالی و اعتباری در محله خود وضعیت قیمت زمین، مسکن و هزینه زیرساخت‌ها در محله شما و وضعیت تأمین نیازهای روزمره در سطح محله شما برای ساکنان (قدرت خرید ساکنان) مورد سنجش قرار گرفته است.

۱- شاخص کالبدی - زیست محیطی

سنجه کالبدی - زیست محیطی با استفاده از اطلاعات گردآوری شده برای ۱۹ گویه ای که در جدول شماره (۹) نیز مشاهده می‌شود، مورد ارزیابی قرار گرفته است.

به منظور سنجش عوامل مؤثر در توسعه پایدار محله‌ای در محلات شهر ایزده، شاخص‌های کالبدی - زیست محیطی، بهداشتی - درمانی، اجتماعی - فرهنگی و اقتصادی در نظر گرفته شده است. شاخص زیست محیطی به وسیله سنجه‌هایی همانند فضای سبز موجود در محله، آلودگی هوا، آلودگی صوتی، دسترسی به وسایل حمل و نقل عمومی در محله، وضعیت تردد خودروها در سطح محله، مصونیت از رفت و آمد خودروها، عرض پیاده‌روها، فضای مناسب برای پیاده‌روی، امکانات تفریحی جهت گذران اوقات فراغت در محله، دسترسی به مدارس مراکز آموزشی برای فرزندان در محله، وجود فضاها و کانون‌های مناسب جهت رشد و پرورش کودکان، وجود امکانات جهت بازی کودکان، دسترسی به امکانات ورزشی، میزان دسترسی برای خرید آسان مایحتاج روزانه در محله، نمای ساختمان‌ها در محله، وضعیت کانال‌های دفع آب‌های سطحی، میزان فضاهای خالی و بدون استفاده در محله، وضعیت نور و روشنایی محله سنجیده شده است. شاخص بهداشتی - درمانی با سنجه‌هایی چون پاکیزگی و نظافت در محله، پاک‌سازی زباله‌ها و بازیافت آن‌ها، دسترسی

جدول (۹): شناسایی وضعیت توسعه پایدار محله‌ای از لحاظ شاخص کالبدی - زیست محیطی

سنجه‌ها	شناسایی وضعیت توسعه پایدار محله‌ای از لحاظ شاخص کالبدی - زیست محیطی						
	Test Value = 3						
	مقدار T	میانگین	درجه آزادی	معناداری (sig)	اختلاف میانگین	سطح اطمینان ۹۵ درصد	
حد بالا						حد پایین	
فضای سبز	۱/۵۰۹	۳/۲۷	۲۴۹	۰/۰۰۸	۰/۱۴۳	-۰/۰۱	۰/۲۶
آلودگی هوا	۰/۸۹۹	۳/۱۸	۲۴۹	۰/۲۲۵	۰/۰۸۲	-۰/۰۵	۰/۲۱
آلودگی صوتی	-۱/۴۳۲	۳/۰۰	۲۴۹	۰/۱۵۲	-۰/۰۶۲	-۰/۲۲	۰/۰۶
دسترسی به وسایل حمل و نقل عمومی در محله	-۰/۲۰۲	۳/۰۷	۲۴۹	۰/۷۶۷	-۰/۰۰۵	-۰/۱۲	۰/۱۱
وضعیت تردد خودروها در سطح محله	-۰/۶۸۴	۲/۸۹	۲۴۹	۰/۴۵۶	۰/۰۴۲	-۰/۱۶	۰/۰۹
مصونیت از رفت و آمد خودروها	۱/۳۰۶	۳/۲۴	۲۴۹	۰/۳۰۲	۰/۰۷۳	-۰/۰۸	۰/۲۲
عرض پیاده‌روها	۱/۵۶۰	۳/۳۴	۲۴۹	۰/۱۰۶	۰/۰۷۲	-۰/۰۷	۰/۲۳
فضای مناسب پیاده‌روی	۳/۴۲۰	۳/۲۸	۲۴۹	۰/۰۰۰	۰/۲۱۳	۰/۰۹	۰/۳۰
امکانات تفریحی جهت گذران اوقات فراغت بزرگسالان در محله	۳/۰۸۳	۳/۴۹	۲۴۹	۰/۰۰۸	۰/۱۹۸	۰/۰۶	۰/۲۷
دسترسی به مدارس و مراکز آموزشی برای فرزندان در محله	۴/۷۳۵	۳/۴۷	۲۴۹	۰/۰۰۰	۰/۳۱۲	۰/۱۵	۰/۳۵
کانون‌های رشد و پرورش فکری کودکان	-۱/۶۷۰	۲/۷۹	۲۴۹	۰/۰۶۲	-۰/۱۵۴	-۰/۲۴	۰/۰۴
امکانات جهت بازی کودکان	۲/۸۰۷	۳/۲۹	۲۴۹	۰/۰۵۱	۰/۱۲۹	۰/۰۴	۰/۲۴
دسترسی به امکانات ورزشی	۲/۹۸۰	۳/۷۶	۲۴۹	۰/۰۰۵	۰/۱۶۳	۰/۰۷	۰/۲۹
میزان دسترسی برای خرید آسان مایحتاج روزانه در محله	۲/۳۲۴	۳/۳۴	۲۴۹	۰/۰۲۳	۰/۱۳۲	۰/۰۶	۰/۲۶
نمای ساختمان‌ها در محله	۳/۴۳۰	۳/۱۴	۲۴۹	۰/۰۰۱	۰/۱۸۴	۰/۰۸	۰/۳۱
وضعیت کانال‌های دفع آب‌های سطحی	۰/۵۵۲	۳/۲۶	۲۴۹	۰/۴۵۶	۰/۰۴۵	-۰/۰۵	۰/۱۲
دسترسی به مسجد در سطح محله	۳/۴۸۷	۳/۴۵۶	۲۴۹	۰/۰۰۰	۰/۴۲۳	۰/۱۰	۰/۴۳
میزان فضاهای خالی و بدون استفاده در محله	-۱/۳۰۲	۳/۰۰	۲۴۹	۰/۴۳۰	-۰/۰۵۴	-۰/۱۰	۰/۰۴
وضعیت نور و روشنایی محله	۲/۴۳۵	۳/۳۴	۲۴۹	۰/۰۴۶	۰/۲۰۵	۰/۰۶	۰/۲۷

اختلاف میانگین این سنجه‌ها مثبت بوده و نشان‌دهنده این است که میزان پایداری از حد متوسط بالاتر بوده و می‌توان گفت پایداری محله در وضعیت فرا پایداری قرار گرفته است. این تحلیل حاکی از آن است که ساکنان شهر ایزده در محلاتشان از شاخص کالبدی - زیست محیطی رضایتمندی زیادی دارد.

با توجه به نتایج جدول (۹)، جهت سنجش شاخص کالبدی - زیست محیطی در این تحلیل، نماگرهای فضای مناسب جهت پیاده‌روی، امکانات تفریحی، دسترسی به مدارس، امکانات بازی کودکان، امکانات ورزشی، دسترسی جهت مایحتاج روزانه، دسترسی به مسجد، میزان فضای خالی، نور و روشنایی در سطح محله معنادار شده‌اند. با توجه به حد بالا و حد پایین

۲- شاخص بهداشتی - درمانی

جدول (۱۰): شناسایی وضعیت توسعه پایدار محله‌ای از لحاظ شاخص بهداشتی - درمانی

سنجه‌ها	شناسایی وضعیت توسعه پایدار محله‌ای از لحاظ شاخص بهداشتی - درمانی						
	Test Value = 3						
	مقدار T	میانگین	درجه آزادی	معناداری (sig)	اختلاف میانگین	سطح اطمینان ۹۵ درصد	
حد بالا						حد پایین	
پاکیزگی و نظافت در محله	۳/۳۰۲	۳/۲۵	۲۴۹	۰/۰۰۰	۰/۲۰۴	۰/۰۶	۰/۲۸
پاک‌سازی زباله‌ها و بازیافت آن‌ها	۳/۹۸۹	۳/۸۹	۲۴۹	۰/۰۰۶	۰/۲۵۶	۰/۱۰	۰/۲۸
دسترسی مراکز بهداشتی-درمانی در محله	۲/۹۰۸	۳/۶۲	۲۴۹	۰/۰۰۱	۰/۱۶۴	۰/۰۵	۰/۱۸
دسترسی تمام منازل مسکونی به آب آشامیدنی سالم	۳/۹۸۰	۳/۷۴	۲۴۹	۰/۰۰۲	۰/۳۰۲	۰/۲۳	۰/۲۴
اجرای برنامه‌ها کارگاه‌هایی در حوزه آموزش سلامت و امور بهداشتی در سطح محله	-۶/۹۷	۳/۰۰	۲۴۹	۰/۰۰۰	-۰/۷۲	-۰/۵۳	-۰/۱۹

۳- شاخص اجتماعی - فرهنگی

طبق جدول (۱۰) جهت سنجش وضعیت شاخص بهداشتی - درمانی از سنجه‌هایی استفاده شده است. در این تحلیل تمام نماگرها در سطح معناداری قرار گرفته‌اند و همه آن‌ها به جز سنجه اجرای برنامه‌ها و کارگاه‌هایی در حوزه آموزش سلامت و امور بهداشتی در سطح محله، در وضعیت فرا پایداری قرار گرفته‌اند. در اینجا توجه به اختلاف میانگین مثبت سنجه‌ها می‌تواند تأکیدکننده وضعیت پایداری بیش از میانگین بوده باشد.

طبق تحلیل‌های برگرفته شده از جدول (۱۱) تمام سنجه‌های معرف این شاخص در وضعیت ناپایداری قرار گرفته‌اند. در این میان تنها سنجه‌ی احساس تعلق خاطر نسبت به محله در وضعیت فرا پایداری قرار گرفته است. توجه به اختلاف میانگین مثبت این سنجه و سطح معناداری کمتر از ۰/۰۵ در وضعیت فرا پایداری این سنجه را مشخص می‌کند. قرار گرفتن سطح معناداری بیشتر از ۰/۰۵، فرض جانبی ناپایداری سایر سنجه‌ها رد می‌کند.

جدول (۱۱): شناسایی وضعیت توسعه پایدار محله‌ای از لحاظ شاخص اجتماعی - فرهنگی

سنجه‌ها	شناسایی وضعیت توسعه پایدار محله‌ای از لحاظ شاخص اجتماعی - فرهنگی						
	Test Value = 3						
	مقدار T	میانگین	درجه آزادی	معناداری (sig)	اختلاف میانگین	سطح اطمینان ۹۵ درصد	
حد بالا						حد پایین	
احساس تعلق خاطر به محله	۲/۸۹۲	۳/۴۵	۲۴۹	۰/۰۴۳	۰/۱۳۲	۰/۰۲	۰/۲۱
تمایل به ادامه زندگی در محله کنونی	۱/۶۷۰	۳/۰۴	۲۴۹	۰/۱۶۷	۰/۰۹۳	-۰/۰۱	۰/۱۷
وجود کتابخانه و مراکز فرهنگی در محله	۰/۳۵۸	۳/۰۲	۲۴۹	۰/۶۷۹	۰/۰۲۳	-۰/۰۶	۰/۰۹
احساس امنیت در سطح محله	۰/۱۹۸	۳/۰۱	۲۴۹	۰/۹۳۰	۰/۰۰۶	-۰/۰۸	۰/۱۳
سطح وقوع جرائم مختلف در محله	-۱/۴۳۰	۳/۰۴	۲۴۹	۰/۳۰۲	-۰/۰۶۵	-۰/۲۱	۰/۱۱

۴- شاخص اقتصادی

طبق یافته‌های جدول (۱۲) جهت تبیین شاخص اقتصادی از سنجه‌های رضایت از نحوه پرداخت بهای خدمات دولتی (آب، برق، گاز، تلفن و ...) در محله خود، رضایت نحوه توزیع بانک‌ها و مؤسسات مالی و اعتباری در محله خود، وضعیت قیمت زمین، مسکن و هزینه زیرساخت‌ها در محله، وضعیت

طبق یافته‌های جدول (۱۲) جهت تبیین شاخص اقتصادی از سنجه‌های رضایت از نحوه پرداخت بهای خدمات دولتی

تأمین نیازهای روزمره در سطح محله شما برای ساکنان (قدرت خرید ساکنان) استفاده شده است. تمام این مؤلفه‌ها به جز وضعیت قیمت زمین، مسکن و هزینه زیرساخت‌ها در سطح معنی‌داری قرار نگرفتند. تنها این سنجه با توجه به اینکه حد بالا و حد پایین آن منفی هست و در سطح معناداری قرار دارد ناپایداری آن تأیید می‌شود.

جدول (۱۲): شناسایی وضعیت توسعه پایدار محله‌ای از لحاظ شاخص اقتصادی

سنجه‌ها	شناسایی وضعیت توسعه پایدار محله‌ای از لحاظ شاخص اقتصادی						
	Test Value = 3						
	آبشار	مقیاس: ۱ تا ۵	درجه آزادی	مقداری (Sig.)	مقیاس: اختلاف	سطح اطمینان ۹۵ درصد	
حد بالا						حد پایین	
رضایت از نحوه پرداخت بهای خدمات دولتی (آب، برق، گاز، تلفن و ...)	-۰/۵۰۲	۲/۹۶	۲۴۹	۰/۷۳۲	-۰/۲۰	-۰/۱۵	۰/۰۸
رضایت از نحوه توزیع بانکها و مؤسسات مالی و اعتباری در محله	-۰/۴۳۲	۲/۹۳	۲۴۹	۰/۷۸۶	-۰/۰۱۳	-۰/۰۹	۰/۱۱
وضعیت قیمت زمین، مسکن و هزینه زیرساخت‌ها در محله	۲/۳۶	۳/۷۳	۲۴۹	۰/۰۰۰	۰/۷۶۰	-۰/۸۲	-۰/۹۰
وضعیت تأمین نیازهای روزمره در محله برای ساکنان (قدرت خرید ساکنان)	۰/۰۹۸	۳/۰۰	۲۴۹	۰/۹۵۲	۰/۰۰۳	-۰/۱۲	۰/۱۶

شمار می‌روند، در سطح محله‌های شهری شکل می‌گیرند و انتظام می‌یابند. آنچه در سطح محله‌های شهری کمک مؤثری به ایجاد مؤلفه‌های سرمایه اجتماعی می‌کند، در حقیقت کیفیت کالبدی - فضایی این مکان‌ها است که حضور یا عدم حضور ساکنان و به تبع آن شکل‌گیری تعاملات اجتماعی را به همراه دارد.

از منظر توسعه پایدار نیز، سرمایه اجتماعی در کنار سایر سرمایه‌ها، جزئی تفکیک‌ناپذیر از مجموعه ثروت هر ملتی است و یکی از عوامل توسعه جوامع به شمار می‌رود. از سویی دیگر با اطمینان می‌توان خاطر نشان کرد که سرمایه اجتماعی یکی از عوامل اصلی انگیزه جوامع و سیاست‌گذاران برای حفظ و ایجاد همبستگی، مشارکت و اتحاد اجتماعی به شمار می‌رود. این رویکرد در حقیقت رهیافتی پایدار در مبحث پایداری اجتماعی در چشم‌انداز توسعه پایدار بشمار می‌رود. چراکه نگاه مشارکتی، اعتماد مندی و انسجام جوامع را که همانا ویژگی اصلی یک جامعه سالم است را در خود دارد. محله‌های شهری بافت و برش تفکیک‌ناپذیری از شهر هستند؛ واقعیتی اجتماعی که در تمام شهرها وجود دارند؛ به گونه‌ای که شکل‌گیری هویت محله‌ای، اقتصاد محلی، ایمنی، توسعه

نتایج بررسی شناسایی وضعیت توسعه پایدار محله‌ای حاکی از آن است که از نظر شهروندان دو شاخص کالبدی - زیست محیطی و بهداشتی - درمانی با توجه به حدبالا و حد پایین اختلاف میانگین این سنجه‌ها مثبت بوده و نشان‌دهنده این است که میزان پایداری از حد متوسط بالاتر بوده و می‌توان گفت پایداری محله در وضعیت فرای پایداری قرار گرفته است. و شهروندان از این دو سنجه رضایتمندی کافی را دارند ولی دو سنجه دیگر شاخص اجتماعی - فرهنگی و اقتصادی در سطح معنی‌داری قرار نگرفتند و سطح ناپایداری آن تأیید می‌شود و در سطح ناپایداری قرار دارد و این توجه بیشتر متخصصان و برنامه ریزان شهری و منطقه‌ای را به خود می‌طلبد.

۷- جمع بندی و نتیجه گیری

سرمایه اجتماعی را می‌توان یکی از مشخصه‌های توسعه پایدار دانست به گونه‌ای که در یک جامعه پایدار، درجه بالاتری از سرمایه اجتماعی وجود دارد. سرمایه اجتماعی محصول تعاملات اجتماعی است که هم به لحاظ کمی و هم به لحاظ کیفی در میان شبکه اجتماعی در سطح محله‌های شهری از وسعت و عمق بیشتری برخوردار است؛ زیرا حس همبستگی اجتماعی، اعتماد میان شهروندان و کنترل‌های غیررسمی که امروزه همگی در بحث‌های نظری از مؤلفه‌های سرمایه اجتماعی به

۳. تاج‌بخش، کیان و اسدی کیا، بهناز، (۱۳۸۲)، تئوری سرمایه اجتماعی: پیامدهای آن برای توسعه اقتصادی و اجتماعی، انتشارات گفتمان.

۴. تاج‌بخش، کیان، (۱۳۸۴)، سرمایه اجتماعی، اعتماد، دموکراسی توسعه، ترجمه: افشین خاکباز، حسن پویان، انتشارات شیرازه، تهران
۵. توسلی، غلامعباس، (۱۳۷۹)، جامعه‌شناسی شهری، انتشارات دانشگاه پیام نور.

۶. توکلی، مرتضی، تاجبخش، کاظم، (۱۳۸۷)، بررسی و تحلیل میزان سرمایه اجتماعی در مناطق شهری و روستایی مرزی سیستان، فصلنامه روستا و توسعه، شماره ۲، ص ۱۶۲-۱۴۳.

۷. جوادزاد اقدم، هادی، علوی، سید علی (۱۳۹۵)، تحلیل تطبیقی نقش سرمایه اجتماعی در پایداری محله‌ای در بافت‌های فرسوده و جدید (نمونه موردی: محلات نارمک و یوسف‌آباد)، فصلنامه علمی - پژوهشی پژوهش و برنامه ریزی شهری، دوره ۷، شماره ۲۴، صفحه ۸۳-۱۰۴.

۸. ربانی خوراسگانی، علی، صدیق اورعی، غلامرضا، خنده‌رو، مهدی، (۱۳۸۸)، بررسی سرمایه اجتماعی و عوامل مؤثر بر شکل‌گیری آن در سطح محله (نمونه موردی: محله‌های منطقه ۹ مشهد)، مجله علوم اجتماعی دانشکده ادبیات و علوم انسانی دانشگاه فردوسی مشهد، پاییز و زمستان ۱۳۸۸.

۹. شریفیان ثانی، مریم، (۱۳۸۰)، سرمایه اجتماعی: مفاهیم و چارچوب نظری، فصلنامه رفاه اجتماعی، سال اول، شماره دوم.

۱۰. شمعی، علی، (۱۳۸۳)، توسعه اجتماعات محله‌ای، و تأثیر آن بر توانمندسازی نظام مدیریت شهری، چکیده مقالات همایش توسعه محله‌ای، تهران، شهرداری تهران.

۱۱. قاسمی، وحید، نگینی، سمیه، (۱۳۸۹)، بررسی تأثیر بافت محله‌ها بر هویت اجتماعی، با تأکید بر هویت محله‌ای در شهر اصفهان، مجله علمی پژوهشی مطالعات و پژوهش‌های شهری و منطقه‌ای، سال دوم، شماره هفتم، زمستان ۱۳۸۹.

۱۲. مرکز آمار ایران، (۱۳۹۰)، سرشماری نفوس و مسکن سال ۹۰، دفتر آمار و اطلاعات استانداری خوزستان.

۱۳. مقیمی، عباس، (۱۳۹۲)، نقش سرمایه اجتماعی در توسعه پایدار محله‌های شهری (مطالعه موردی: محله‌های رفیش آباد و نهضت آباد شهر اهواز)، رساله‌ی کارشناسی ارشد، استاد راهنما: سعید ملکی، دانشگاه شهید چمران اهواز، دانشکده علوم زمین.

فضایی و کالبدی و تحکیم روابط اجتماعی، با پایداری محله‌های شهری ارتباط می‌یابد. امروزه برای حل مشکلات شهرنشینی، رهیافت توسعه اجتماعات محله‌ای با تأکید بر پایداری شهری با رویکرد مردم محوری در مدیریت شهری جایگاه ویژه‌ای یافته است. توجه به مباحث توسعه پایدار محله‌ای، هرچند به اواخر دهه ۸۰ میلادی برمی‌گردد، لیکن می‌توان آن را با توجه به نگرش ویژه به اجتماعات محله‌ای، مفهومی جدیدتر محسوب کرد. با بررسی دیدگاه توسعه محله‌ای پایدار می‌توان دو زمینه اصلی در محله‌های شهری را مورد هدف توسعه محله‌ای پایدار دانست.

داده‌های گردآوری‌شده توسط پرسشنامه با استفاده از آزمون آماری T در قالب نرم‌افزار SPSS 20 مورد آزمون و تجزیه و تحلیل قرار گرفته شده است. نتایج سوال اول پژوهش نشان می‌دهد وضعیت کلی سرمایه اجتماعی در سطح محله‌های شهر ایزه حاکی از آن است چون میزان سطح معناداری (Sig) بیشتر از ۰/۰۵ یعنی برابر با ۰/۰۶۳ می‌باشد؛ در نتیجه وضعیت سرمایه اجتماعی در محلات ۱۵ گانه شهر ایزه تا حدی مطلوب می‌باشد.

همچنین نتایج سوال دوم حاکی از آن از نظر شهروندان دو شاخص کالبدی - زیست محیطی و بهداشتی - درمانی در وضعیت فرا پایداری قرار گرفته است. و شهروندان از این دو سنجه رضایتمندی کافی را دارند ولی دو سنجه دیگر شاخص اجتماعی - فرهنگی و اقتصادی در سطح معنی‌داری قرار نگرفتند و در سطح ناپایداری قرار دارد. نتیجه کلی پژوهش حاکی از توجه بیشتر متخصصان و برنامه ریزان شهری و منطقه‌ای به شاخص‌های توسعه پایدار محله‌ای در سطح محلات ۱۵ گانه شهر ایزه می‌باشد.

منابع:

۱. پاتنام، رابرت، (۱۳۸۰)، دموکراسی و سنت‌های مدنی، ترجمه: محمدتقی دلفروز، انتشارات وزارت کشور.
۲. پورجعفر، محمدرضا، (۱۳۸۸)، طراحی شهری و سرمایه اجتماعی در فضاها شهری، انتشارات طحان، تهران.

Academy of Political and Social Science, Vol .67, PP. 130-138.

21. Keller, S. (1968), The Urban Neighborhood, New York, Random House, U.S.A. Forrest.

22. Krause, D.R., R.B. Handfield & B.T. Bevelly, (2006), The relationships between upplier development, commitment, social capital accumulation and performance improvement, journal of operations management.

23. Kreuter, M. W, Young, L. A., & Lezin, N. A. (1998), "Measuring social capital in small communities ", Atlanta, Georgia: Health 2000, Inc.

24. Morris, D. and Hess, K. (1975), Neighborhood Power. Boston. MA: Beacon Press. U.S.A.

25. Organisation for Economic Co-operation and Development, (2005), Going for Growth: Structural Policy Indicators and Priorities in OECD Countries, Paris.

26. Randolph, T. Hester, Jr. (1984), "Planning Neighborhood Space with People", University of California, U.S.A, Second Edition.

۱۴. ملاحسنی، حسین، (۱۳۸۳)، سرمایه اجتماعی در سطح محله،

چکیده مقالات همایش توسعه محله‌ای، تهران، شهرداری تهران.

۱۵. موسوی، سید احمد، (۱۳۸۵)، برنامه‌ریزی توسعه محله‌ای با

تأکید بر سرمایه‌ی اجتماعی، کارشناسی ارشد شهرسازی، دانشکده هنر دانشگاه تربیت مدرس.

۱۶. موسوی، میر طاهر، (۱۳۸۵)، مشارکت اجتماعی یکی از

مؤلفه‌های سرمایه اجتماعی، فصلنامه علمی - پژوهشی رفاه اجتماعی، سال ششم، شماره ۲۳.

17. Chambers, R. (1997). General interaction participation of participatory research and Development, in power and participatory Development theory practice. Edited by Nici N. et. Al., intermediate Technology publication, London.

18. Coleman, J. (1994). Fondation of social theory. Combridge: Harward university press.

19. Das, D., (2008), Urban Quality of Life: A case study of Guwahati, Journal of Social Indicators Research, Vol 88, pp. 297-310.

20. Hanifan, L.J., (1916), The Rural School Community Center, Annals of American